

21.10.2020

Eduskunta

Hallintovaliokunta

Asia: Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö asiasta **HE 146/2020 vp**

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry lausuu asiasta seuraavaa:

Koronaviruksen vuoksi valtion talousarvio vuodelle 2021 on peräti **10,8 miljardia** euroa alijäämäinen. Lisäksi koko julkisen talouden alijäämäksi vuoden 2021 osalta on ennustettu olevan **5 prosenttia bruttokansantuotteesta**. Valtion ja koko julkisen talouden velkaantuminen kasvaa voimakkaasti, mutta se on Julkisten -ja hyvinvointialojen liiton (JHL) näkemyksen mukaan tarpeellista ja hyväksyttävää ottaen huomioon nykytilanteen tuomat haasteet.

Ohjauskorot ovat tällä hetkellä erittäin matalalla ja ennusteiden mukaan niiden nouseminen ei ole todennäköisistä seuraavien vuosien aikana. Matala korkotaso pienentää vuosittaisia korkomenoja, mikä puolestaan antaa liikkumavaraa budjetin näkökulmasta. Julkisen talouden velkaantuminen ei matalan korkotason vallitessa ole ongelma, mutta korkotason nousu tulevaisuudessa saattaa syödä ison osan tulevasta talouskasvusta, mikä puolestaan saattaa kiristää talouspoliittista liikkumavaraa.

JHL toivoo, että hallitus kiinnittää huomiota budjetin tasapainottamiseen koronaviruksesta aiheutuneiden ongelmien hoidon jälkeen pitkän aikavälin tavoitteiden avulla (Julkisen talouden kestävyystiekartta). JHL kiinnittää myös huomiota siihen, että Suomen julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen ennustetaan kasvavan 70 prosenttiin, mikä velkatasona kuitenkin huomattavasti vähemmän verrattuna moneen muihin Euroopan maihin.

JHL haluaa muistuttaa, että kunnat ja kokonaisvaltaisesti hyvin toimiva julkinen sektori on osoittanut kykynsä toimia kriisin keskellä kiitettävästi. Suomen tartuntaluvut ja kansantaloutta kuvaavat indikaattorit viittaavat siihen, että Suomi on pärjännyt kiitettävästi koronaviruksen keskellä, mikä tulisi muistaa suunniteltaessa exit-strategiaa koronaviruksesta. Määrärahojen lisääminen ja rahoituksen tason ylläpitäminen varmistaa, että julkisella sektorilla on hyvä edellytykset suoriutua tehtävistään. Toisaalta budjetin tasapainottamiseksi tarvitaan tulosohjausta myös julkisen sektorin osalta.

Kuntien talous

Kuntatalouden tilanne on ollut huolestuttava useamman vuoden ajan ja kuntien vastuulla on Suomen asukkaiden kannalta iso osa merkittäviä julkisia palveluja. Näiden palvelujen turvaaminen tulee olla hallituksen agendalla tulevaisuudessa etenkin nyt, kun koronaviruksesta aiheutuneet kansantalouden epävarmuustekijät ovat kasvussa.

JHL pitää kuntien osuuden kasvattamista yhteisöveron tuotosta erittäin järkevänä. Lisäksi JHL kiittää hallitusta siitä, että se on sitoutunut korvaamaan kuntien ja sairaanhoitopiirien koronavirukseen liittyvät testaus ja hoitomenot. Kansantalouden kannalta viruksen hoito on erittäin järkevää talouspolitiikkaa.

JHL pitää myös kuntien valtionapujen kasvattamista 800 miljoonalla eurolla järkevänä kuntatalouden vahvistamiseksi. JHL kiinnittää kuitenkin huomiota, ettei tällä kokonaisuudella saada vahvistettua kuntataloutta, vaan se lähinnä kompensoi muiden tulojen vähentymistä ja kustannusten kasvua.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatusmaksujen alentaminen **70 miljoonalla eurolla** on JHL:n mielestä erittäin tärkeä uudistus useammasta näkökulmasta. Uudistus kasvattaa lapsiperheiden käytettävissä olevia tuloja ja täten vähentää lapsiköyhyyttä. Lisäksi uudistus kasvattaa työllisyyttä pitkällä aikavälillä purkamalla kannustinloukkuja.

Uudisuksella on myös sukupuolten välistä tasa-arvoa parantava vaikutus työmarkkinatulemien osalta. Naiset hoitavat lapsia kotona keskimäärin miehiä enemmän, mikä tarkoittaa naisille pidempiä urakatkoja, hitaampaa urakehitystä ja täten myös palkkaerojen kasvua¹. Jos uudistuksen oletetaan kasvattavan työmarkkinoille osallistumista, vaikuttaa uudistus keskimäärin enemmän naisten osallistumisasteisiin, mikä puolestaan tarkoittaa naisille parempaa asemaa työmarkkinoilla.

JHL kiinnittää kuitenkin huomiota kasvavaan koulutetun varhaiskasvatushenkilökunnan tarpeeseen. Maksu-uudistuksen myötä pikkulasten varhaiskasvatuksen kysyntä tulee varmasti kasvamaan. Paine lisääntyy entisestään, mikäli esiopetus laajenee kaksivuotiseksi. Näiden lisäksi vuoteen 2030 mennessä varhaiskasvatushenkilöstön mitoitus painottuu lastenhoitajista lastentarhanopettajiin. Varhaiskasvatuksen kysynnän kasvu ja henkilöstörakenteen muutos lainsäädännön vuoksi tulee aiheuttamaan työmarkkinoille muutospaineita. Lastenhoitajille ja -ohjaajille on luotava joustava väylä varhaiskasvatuksen opettajan pätevyYTEEN. Siksi varhaiskasvatuslain uudistamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen varatusta 15 000 000 euron määrärahasista olisi hyvä kohdentaa riittävä määrä myös varhaiskasvatushenkilöstön uudelleen kouluttamiseen. Kohdentaminen on välttämätöntä, jotta työvoiman koulutustaso ja saatavuus vastaa lain edellyttämiä mitoituksia.

¹ Pehkonen & Sieppi, 2019: Parenthood and gender inequality: Population-based evidence on the child penalty in Finland

Oppivelvollisuuden nostaminen ja maksuton toinen aste

Oppivelvollisuuden nostaminen on JHL:n mielestä järkevää, sillä tulevaisuudessa suuri osa työtehtävien hoidosta edellyttää korkeampaa osaamista verrattuna perusasteen koulutukseen. Suomi on kilpaillut kansainvälisillä markkinoilla korkean osaamistason ja laadun maana, joten koulutustason nostaminen oppivelvollisuuden noston avulla tukee Suomen korkean osaamisen kulttuurin kehitystä myös tulevaisuudessa.

JHL kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että vuoteen 2024 mennessä hallituksen päätösperäiset pysyvät toimet kasvattavat kuntatalouden menoja peräti **790 miljoonalla eurolla** vuositasona vuoteen 2024 mennessä. Näin suuret menolisäykset yhdistettynä tavoitteisiin tasapainottaa julkinen talous vuoteen 2030 mennessä edellyttää huomattavia ponnisteluja usealla rintamalla.

JHL edellyttää, että lakiuudistuksen toteutuessa sen todelliset kustannukset tarkistetaan oikealle tasolle ja korvataan täysimääräisesti kunnille sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjille. - - (Määrärahojen lisäämisen portaittaisuuden osalta tulee varmistaa yhdenvertaisuuden toteutuminen. Kuntien velvoitteiden ja koulutuksen järjestäjien vastuiden astuessa voimaan voi muodostua haasteeksi käynnistää uudistus täysimääräisenä jo ensimmäisten oppilaiden kohdalla 2021, vaikka täysi rahoitus saadaan vasta 2023. Toimintaohje on hyvä selkiyttää, jotta yksittäisen opiskelijan oikeusturva taataan lain voimaantulosta alkaen.)

Työllisyyden nostaminen, toiminnan tehostaminen sekä kilpailukykyinen elinkeinoelämä voivat toimia osaltansa kustannusten kattajina. Reformin myötä ammatillisesta koulutuksesta leikattiin ja rahoitusmallia muutettiin. Perusrahoituksen nostaminen 70 % tasolle on ollut hyvä mutta ei riittävä toimenpide. JHL ry pitää hyvänä kertaluontoista lisämäärärahaa opettajien ja ohjaajien palkkaamiseen. Tavoitteena tulisi olla perusrahoituksen turvaaminen kertaluonteisten määrärahojen sijaan

Verotus

Talousarvioesityksen verolinjaukset ovat pääosin kannatettavia. JHL suosii tiiviitä veropohjia ja mahdollisimman matalia verokantoja, ottaen kuitenkin huomioon julkisen talouden tasapainottamiseksi tarvittavat rahat. Tupakan ja alkoholiveron korottaminen on järkevää kansanterveydellisistä syistä. Väylämaksujen alentaminen ja arvonlisäverovelvollisuuden alarajan nostot ovat järkeviä elinkeinoelämän edistämiseksi.

Asuntolainojen korkojen verovähennyskelpoisuuden asteittainen poisto tiivistää veropohjaa, mikä on kannatettavaa. Tällä hetkellä yleinen korkotaso on niin matala, että korkomenojen vähennyskelpoisuuden poisto ei juurikaan vaikuta asuntomarkkinoihin. Olisi kuitenkin tärkeää muistaa, että tulevaisuudessa korkotason nousu saattaa aiheuttaa epävakautta asuntomarkkinoille, kun korkokulut supistavat käytettävissä olevia tuloja asunnon omistajilta.

Verotuksella saadaan myös torjuttua ilmastonmuutosta ohjaamalla käyttäytymistä ekologisempaan suuntaan niin kuluttajien, kuin elinkeinoelämän osalta. JHL huomauttaa, että onnistuessaan erilaisilta haittaveroilta katoaa pohja, mikä saattaa tarkoittaa näiden verotulojen poistumista ja valtion tulopohjan rapautumista. JHL:n mielestä hallituksen olisi järkevää pohtia pitkällä aikavälillä myös uusia veroja, jotka voidaan tarvittaessa asettaa voimaan valtion tulopohjan ylläpitämiseksi. Verotuksen tulisi toisin sanoen uudistua yhdessä teknologisen kehityksen ja talouden rakenteiden kanssa.

Rahapelitoiminnan tuotot

Veikkaus Oy:n tuotoista jaetaan huomattava määrä rahaa lukuisille järjestöille, joiden toiminta riippuu paljolti ulkoisesta rahoituksesta. Koronavirus, pelihaittojen torjuntaan liittyvät toimenpiteet sekä digitalisen pelaamisen yleistyminen tulevat alentamaan rahapelitoiminnan tuottoja huomattavasti ja arvioiden mukaan tuotot jäävät tulevaisuudessa huomattavasti alemmalle tasolle. Vuoden 2021 osalta rahoitus on lukittu aiempaan tasoon rahapelitoiminnan tuottojen saajien osalta, mutta tulevaisuudessa rahoitusta ei voida taata.

JHL huomauttaa, että olisi tärkeä turvata järjestöjen toiminta edes osittain tai mahdollisuuksien mukaan alentaa rahoituksen tasoa portaittain mahdollisimman hitaasti, jotta järjestöillä olisi aikaa sopeuttaa toimintaa tulevaisuudessa.

Pelastus -ja hätäkeskustoiminta

Pelastustoimi -ja hätäkeskustoiminta luo edellytykset ihmisten turvallisuudelle. Yleisen turvallisuuden palveluketjuun kuuluu lukuisia tasoja, jotka ovat osittain riippuvaisia toisistaan ja tukevat toistensa toimintaa. JHL pitää myönteisenä asiana, että määrärahoja lisätään toimintaan **2,34 miljoonan euron** edestä, mikä varmasti auttaa pitämään yllä hyvän palvelutason. JHL kuitenkin huomauttaa, että Hätäkeskuslaitos on kamppaillut jo pitkään ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuden kanssa. Palvelutasoa on pystytty ylläpitämään, vaikka henkilöstömääriä on vähennetty (-228 HTV vuosien 2011-2019 aikana), mikä on johtanut henkilöstön kuormituksen kasvuun. Työn kuormittavuuden kasvu puolestaan näkyy huolestuttavasti sairauspoissaoloissa sekä työtyytyväisyyden laskuna, mihin JHL kiinnittäisi erityistä huomiota.

JHL suositaa henkilöstömäärän kasvua, jotta palvelutaso voidaan ylläpitää myös tulevaisuudessa.

Hoivahenkilöstön vähimmäismitoitus

Niin kutsuttu hoivamitoituslaki edellyttää, että vanhusten ympärivuorokautisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa on jokaista hoidettavaa asiakasta kohden työvuoroissa vähintään 0,7 työntekijää.

Uudistuksella on mittavat vaikutukset työvoiman tarpeeseen, hoivapalveluiden laatuun sekä julkisen sektorin budjettiin. JHL kiittää hallitusta lakiuudistuksen läpiviemisestä, sillä uudistuksella tulee olemaan merkittävä vanhusten hyvinvointia parantava vaikutus. Henkilöstömitoituksen toimeenpano vaatii kuitenkin mittavia panostuksia osaavan henkilöstön kouluttamiseen sekä työvoiman pitämiseen alalla.

Uudistus tulisi pyrkiä toteuttamaan myös kustannustehokkaasti, jotta julkisen talouden tasapaino ei heikkenisi liikaa. Tässä uuden teknologian käyttöönoton kannustaminen, työhyvinvoinnin ylläpitäminen sekä työvoiman rakenteen optimointi ovat avainasemassa. JHL:n tilaaman selvityksen² perusteella väestörakenteen muutos yhdessä uuden henkilöstömitoituksen kanssa tarkoittaa, että hoivahenkilöstön määrää tulisi kasvattaa vuoteen 2029 mennessä pelkästään vanhusten koti- sekä ympärivuorokautisessa hoidossa arviolta jopa **23 300 vakanssin** verran.

Henkilöstötarpeen määrän kasvusta löytyy muitakin vaikutusarvioita ja esimerkiksi hallituksen esityksessä³ mainitaan, että lisäystarve hoivahenkilöstön määrässä vuoteen 2030 mennessä olisi noin **30 000 henkilöä** iäkkäiden ympärivuorokautisissa yksiköissä, kotihoidossa sekä tavallisessa palveluasumisessa.

Henkilöstötarpeen kasvun tyydyttämiseksi tulisi alan koulutuspaikkojen lisäksi varmistaa, että hoiva-alan työolot ovat sellaiset, jossa henkilöstö saadaan pysymään myös tulevaisuudessa.

JHL suosittelee vahvasti myös hoiva-avustajien määrän lisäämistä nopeana keinona vastata kasvaviin henkilöstötarpeisiin.

Hoiva-avustajien määrän lisääminen kasvattaisi osaltaan työllisyyttä ja mahdollistaisi sen, että hoitajat pääsevät suorittamaan ydintehtäviään.

Koulutus toimisi myös väylänä alan tehtäviin ja mahdollistaisi luontevan polun esimerkiksi lähihoitajan tutkinnon suorittamiseen.

Hoiva-avustajien määrää voidaan kasvattaa ohjaamalla koulutussektoria lisäämään opiskelupaikkoja sekä tarjoamaan riittävä määrä korvamerkittyä rahoitusta koulutuksen järjestämiselle.

Ilman valtion ohjaavia toimenpiteitä ja kannustimien asettamista hoiva-avustajien kouluttamiseen, on henkilöstömitoitusta erittäin vaikea saavuttaa; koulutus tulisi vakiinnuttaa siten, että koulutuksen saaneet hoiva-avustajat olisivat tilastoinnin piirissä.

² [Selvitys hoivamitoituksesta ja sen vaatimista henkilöstöresursseista 2019](#)

³ [Hallituksen esitys HE 4/2020 vp](#)

Jatkuva oppiminen

Jatkuvan oppimisen uudistuksella vastataan työelämän muutoksista aiheutuviin osaamistarpeisiin. Työikäisen väestön osaamisen kehittämisellä on merkittävä työllisyysvaikutus. Osaamista kehittämällä tuetaan mielekkäitä työuria, työhyvinvointia, julkisen talouden tasapainoa sekä tuottavuutta pitkällä aikavälillä. Jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämiseen budjettiehdotuksessa kohdistetaan **40 miljoonan euron lisäpanostus**. Resursseja tarvitaan ohjaukseen, työurasuunnitteluun ja digiosaamisen vahvistamiseen. Erityisesti tulisi parantaa työttömien opiskelumahdollisuuksia, vahvistaa heikkoja perustaitoja omaavien osaamista ja turvata toimeentulo opiskeluajalta. Nyt esitetyt määrärahat eivät tule riittämään näin haastaviin tavoitteisiin.

Vapaa sivistys

Vapaan sivistystyön koulutuksiin on osoitettu **160,973 miljoonaa euroa** määrärahaa. Edellisen talousarvion lisäykset jatkuvaan oppimiseen on poistettu (**-7,5 miljoonaa euroa**). Vapaalle sivistystyölle kohdennettiin vuodelle 2020 työllisyyden edistämistä tukevan koulutuksen järjestämiseen rahoitusta. Vastaava kohdennusta ei ole vuoden 2021 talousarvioesityksessä. Tarve koulutukselle ei ole poistunut. Jatkuvan oppimisen edistämiseen tulisi kohdentaa vuoden 2021 talousarviossa vapaan sivistystyön oppilaitosten hyväksi todettuun koulutukseen lisäresurssia.

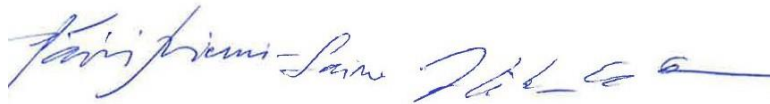
Ehdotus sisältää **1,8 miljoonan euron** lisäyksen oppivelvollisuuden pidentämiseen enintään 650 opiskelijalle. Yhteiskunnallisesti tärkeään oppivelvollisten koulutustehtävään tulisi kohdentaa kansanopistoille lisää suoritteita, jotta hallitusohjelman kirjaus oppivelvollisuustehtävän kustannusten täysmääräisestä korvaamisesta koulutuksen järjestäjille toteutuu. Mikäli kansanopistoille ei myönnetä tehtävään lisäsuoritteita, kansanopistojen nykyisistä valtionosuusviikoista n. 22 000 opiskelijaviikkoa siirrettäisiin oppivelvollisuussuoritteiksi. Tämä vähentäisi kansanopistojen mahdollisuutta tarjota muuta yhteiskunnallisesti merkittävää koulutusta.

Vuoden 2018 alusta voimaan tulleen vapaan sivistystyön lakimuutoksen tavoitteena oli, että vapaan sivistystyön valtionosuusrahoituksella järjestettävään maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen ja ohjaukseen saadaan 100% rahoitus. Maahanmuuttajien koulutukseen talousarvioesityksessä 2021 kohdennettu rahoitus 4,9 miljoonaa euroa ei ole todellisesti 100-prosenttista rahoitusta. Ilman lisärahoitusta kansanopistojen olisi vähennettävä muuta koulutustaan järjestääkseen maahanmuuttajien tarvitsemia koulutuspalveluita.

Lopuksi

Julkisten -ja hyvinvointialojen liitto on analysoinut valtion talousarvioesitystä vuoden 2021 osalta erillisellä analyysillä, joka on luettavissa [täältä](#).

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

Päivi Niemi-Laine
puheenjohtaja

Håkan Ekström
toimialajohtaja

Lisätietoja:

Youssef Zad
ekonomisti
youssef.zad@jhl.fi
puh. 050 4754 055